

Innoveren, Leven Lang Leren, Competentiegericht opleiden:
bedrijven steeds belangrijker in het onderwijs. En omgekeerd ook!

De essentie van innovatie

In juni 2009 werd in deze rubriek melding gemaakt van de promotie van Ineke Delies, “Verbindingskracht & Combinatievermogen. Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”. Inmiddels is ze Nederlands enige tweevoudige lector, te weten aan een Hogeschool en aan een Regionaal Opleidings Centrum. Hoe beroepsonderwijs actueel te houden is en inspeelt op de bedrijfseconomische omgeving van de veelkleurige industrie, zou deze lector Kennisallianties Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven dan toch vast wel kunnen uitleggen...

*Ineke Delies-Devries: “Het Ministerie van Onderwijs financieert Beroeps Begeleidend Leren (BBL) tot je dertigste levensjaar, en daarna niet meer. Dat is wel heel gek als tegelijkertijd Leven Lang Leren een speerpunt is.”
(foto: HFCM Fullservice Communicatiebureau, Hoogeveen)*

Het doctoraat in Economie en Bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen maakt haar natuurlijk aanspreekpunt voor enkele in de oppervlaktetechniek actuele onderwijszaken. Bedrijfsvoering kan niet meer los gezien worden van competentiegericht onderwijs (dus inclusief beroepshouding, niet alleen kennis en vaardigheden) en duaal leren (deels onder werktijd met het eigen bedrijf als practicumlokaal). Maar hoe wordt het lesprogramma, het curriculum, eigenlijk actueel gehouden zodat men leert wat in de hedendaagse markt ook werkelijk ter zake doet?

U was directielid bij een ROC, en er was volgens uw inleiding behoefte aan reflectie op de uitgangspositie van ROC's bij publiek-private combinaties. Wat verwachten bedrijven

naar uw inschatting het meeste van ROC's: vooral diplomering en competenties om een vak aan te kunnen leren in de praktijk, of vooral modern lesmateriaal dat de laatste stand der techniek weergeeft?

“Als ik moet kiezen, denk ik diplomeren en competenties. Maar ik zou denken dat ze óók verwachten dat je partner in ontwikkeling bent, zodat je met elkaar kunt nagaan welke nieuwe dingen je medewerkers moeten weten. Ik ben nooit in de situatie geweest dat ze concreet om nieuw lesmateriaal vroegen. Dat wordt eigenlijk beschouwd als de kernactiviteit van onderwijs, dus daar vragen ze dan wellicht niet naar. Naar nieuwe competenties zijn ze samen met scholingsinstanties op zoek, en daarvoor moet je nieuw lesmateriaal hebben. Wat een onderwijsinstelling wil, is nieuwe combinaties van

DE KENNISECONOMIE EN DE VERANDERDE TAAKSTELLING VAN HET ROC

Het onderwijs heeft een belangrijke taak te vervullen door scholing en kennis die up-to-date is aan te bieden en die daartoe soms geïnnoveerd moet worden. Het beroepsonderwijs moet andere kennis overdragen dan ze tot nu toe deed, haar scholingsaanbod meer gaan richten op doelgroepen als de zittende werknemer en intensiever gaan samenwerken met het bedrijfsleven. Deze nieuwe taken liggen ten grondslag aan kennisallianties tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven waarbij men samen kennisinnovatie tot stand wil brengen in verband met de wijzigende competentie-eisen die door het werkveld aan werknemers en leerlingen worden gesteld.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p. 3.

CONCURRENEN OP DE ONDERWIJSMARKT

Het blijkt dat de handhaving van de concurrentiepositie voor het ROC de belangrijkste reden voor samenwerking is en ze dit aanzienlijk belangrijker vindt dan het bedrijf. Terwijl eerder het omgekeerde, hoge waardering door een private en lagere waardering door een publieke organisatie, verwacht zou worden. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de recente uitbreiding van de publieke taakstelling van het ROC met een private taak en het marktgerichte denken dat in het ROC heeft postgevat. Hierdoor zal er extra aandacht bij het ROC zijn voor private taken, met name bij samenwerkingsrelaties met van oudsher private bedrijven, en vreest men wellicht dat de eigen positie ten opzichte van andere ROC's in gevaar is.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p. 219.

leren & werken. Het leren meer op de werkplek en de werkplek meer als omgeving om te leren. Die combinatie, daar gaat het om.”

U concludeert: “Partners met verbindingskracht en combinatievermogen die duurzaam samenwerken komen tot dynamische kennisinnovaties in succesvolle allianties. Met concreet merkbare resultaten voor leerlingen en werknemers, nu en in de toekomst. Dat is helaas op dit moment nog niet het geval.” Zal er ook zoveel te verbinden en combineren zijn als concurrerende bedrijven in clusters met een ROC zouden samenwerken, dus voor allianties met meer dan twee deelnemers?

“Dat is precies het onderwerp waar mijn lectoraat over gaat. Niet de een-op-een-vraag maar Samenwerken in clusters van bedrijven met een gezamenlijk innovatievraagstuk, geënt op de regionale economie. En dat móét ook niet alleen gedaan worden, je kan alleen samenwerken op innovatie als je niet concurreert. Je moet juist kennis willen delen. In clusters zitten dus aanvullende bedrijven die samen willen innoveren in kennis: multidisciplinaire ketens. In het lectoraat zijn we nu bezig met ketens op regionaal-economische thema's. Je kunt geen concurrerende bedrijven verbinden als ROC, dat moet je ook niet willen. Ketensamenwerking vergt andere competenties bij de werknemers in de bedrijven, dus dat is zéker een interessant onderwerp. Daar moeten we maar eens over dóórpraten... Ik blijf erbij dat Vaar-

digheden en Competenties de essentie van innovatie zijn.”

Bij publiek-private combinaties zou men zich kunnen indenken dat een ROC vooral onderwijstechnisch sterk is, en de bedrijven vakinhoudelijk. Hoe kunnen deze twee samenkomen in effectieve toerusting? Zodat

CO-MAKERSHIP IN BEROEPSONDERWIJS

De relatie tussen samenwerkingsrelaties en door de onderwijsdeelnemer concreet merkbare resultaten van die kennisinnovatie is door de resultaten van dit onderzoek aangetoond. Als voorbeeld kan Stork Worksphere gelden, die een van de twee (uit veertig onderzochte samenwerkingen!) succesvolle kennisallianties met een ROC had: elkaar kennen alvorens een kennisalliantie aan te gaan, lijkt hiermee een goede indicator voor succes. Opvallend is ook het feit dat een van de twee succesvolle strategische allianties, Stork Worksphere, stamt uit het samenwerkingsverband waar 100% leren op de werkplek en een zeer hoog percentage van co-makingship centraal stonden. Stork is een volledig privaat bedrijf dat echter zeer gericht is op co-makingship met het onderwijs en andere bedrijven en een lange traditie heeft van samenwerking met het beroepsonderwijs.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p. 225.

de instroom het middenkader van bedrijven versterkt?

“Door partners in ontwikkeling te worden. Dat betekent dus dat je langduriger met elkaar samenwerkt, en niet op basis van Vraag & Aanbod van het moment. Vraaggestuurd onderwijs betekent niet ‘waar is vraag naar, daar gaan we dan een aanbod op inrichten’.

Als de vraag niet goed gesteld is, bouw je namelijk je teleurstelling al in. Het aanbod is dan nooit helemaal passend, je hebt dan al tijd ellende. Dus de vraagstelling moet je al samen doen! En het scholingsaanbod kun je ook alleen maar vormgeven als er werkcontexten zijn waarin het praktisch aangeboden kan worden. Dan ben je weer bij Leven Lang Leren op de werkplek. Of ze willen of niet: ze zullen meer moeten samenwerken, het onderwijs en het bedrijfsleven, alleen dáárom al. Vooral bij onderwijs is daarvan onvoldoende besef, moet ik eerlijk toegeven. Het Ministerie van Onderwijs financieert beroepsbegeleidend leren (BBL) tot je dertigste levensjaar, en daarna niet meer. Dat is puur vanwege het bezuinigen natuurlijk, mag ik hopen maar inhoudelijk is dat wel heel gek als ‘een Leven Lang Leren’ tegelijkertijd een speerpunt is.”

Kunnen ‘Contractactiviteiten’ tussen een scholingsinstantie en een bedrijf spontaan uitgroeien tot een kennisalliantie waarin ook

andere bedrijven of instellingen of zelfs adviesbureaus kunnen aanhaken?

“Ja dat kan wel, maar spontaan... dat lijkt me sterk. Je moet er wel wat voor dóén. Ik zou het als ROC zelf niet zo willen, maar het zou kunnen. Ik zie de relatie met bedrijven niet alleen in Contractactiviteiten, dat zou niet goed zijn. Ik ben zelf voorstander van combinaties van Contractonderwijs en regulier onderwijs, mits financieel goed gescheiden. Het gaat om dát Contractonderwijs, dat een link heeft met het reguliere onderwijs van het ROC. Dat móét je willen, anders kan een bedrijf dat scholing wil net zo goed een particulier contractactiviteitenbedrijf inzetten, vind ik.”

CONCLUSIE 1: KENNISINNOVATIE BEPERKT

Het ROC en de bedrijven zien het belang van strategische samenwerking wel in, kunnen ook kwalitatief goed samenwerken, maar zelfs een ervaren groep voorlopers kan dat nog niet navenant omzetten in succesvolle kennisinnovatie.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven” p. 251.

CONCLUSIE 8: GOUD IN HANDEN, GEMISTE KANSEN

Beide partijen beseffen onvoldoende dat men met deze samenwerking goud in handen heeft gezien de hoge kwaliteit en duurzaamheid van de samenwerkingsrelatie en, wat veel ernstiger is, men laat die kansen onbenut vooral bij het creëren van gelegenheid tot kennistransfer en dynamiek.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p. 254.

Hoe houdt een ROC het lesmateriaal actueel voor allerlei industriële deelsegmenten?

“Die versnippering is een heel groot probleem. Dat gaat ze niet lukken nee; zo gedetailleerd lukt dat niet altijd. Dus dat be-

U beveelt ook nader onderzoek aan over wat u noemt ‘V3C’: Verandering van Curriculum (het lesprogramma), Context (werkomgeving) en Competenties (beroepshouding), dankzij Strategische Allianties. Schaart u onder de ‘context’ ook de markteconomische omgeving van bedrijven, dus de internationalisering van de concurrentie, de technische ontwikkelingen, het toenemende belang van ketensamenwerking, enzovoort? Dat is vaak de “werkomgeving” van het middenkader, niet alleen de eigen productieafdeling.

“Jazéker. Ik denk dat dat hoe langer hoe belangrijker wordt: de context van werken. Mijn lectoraat is op niveau mbo-4 én hbo gericht, dus daar spelen precies die zaken ook.”

U heeft gepioneerd en heeft zich moeten beperken tot tweezijdige relaties. Hoe zou onderzoek naar meervoudige relaties vorm kunnen krijgen, zoals een opleidingsinstantie met een groep bedrijven, adviesbureaus en brancheorganisaties?

“Daar ben ik nu mee bezig: met mbo- en hbo-instellingen. De kennisinnovatie en innovatievraagstukken bespreek ik rechtstreeks met bedrijven, en zo leggen we de verbinding met onderwijs. Daar zitten nog geen adviesbureaus bij. Wel komen we indirect bij brancheverenigingen via vragen die uit die clusters komen. De verbindende factor is het multidisciplinaire vraagstuk. Dat verbindt heel moeilijk met brancheverenigingen omdat die minder multidisciplinair en regionaal denken dan de innovatievraagstukken vereisen. Hun doelgroep is vaak bonter dan ze denken. Een aantal brancheverenigingen zoekt naar die kruisbestuivin-

gen. De ene kan makkelijker over de sectorgrenzen heen kijken dan de andere. Ik heb er drie in mijn onderzoek: Zorg en Wonen over ouderen die lang thuis blijven wonen, Toerisme, en Toepassen van Duurzame Kunststoffen. Die zijn allemaal gekoppeld aan de regionale ontwikkeling van Drenthe. De bereidheid kennis te delen verschilt enorm, dat heeft vooral te maken met het multidisciplinaire karakter. Dat ontdek ik nu en daar doe ik samen met de lectoraatskenniskring nader onderzoek naar. Dat is hártstikke boeiend! Daar moeten we óók maar eens over doorpraten.”

AANBEVELING 5

Richt het onderwijs zoveel mogelijk in volgens de principes van het Duale Leren en vergroot het besef dat de onderwijspopulatie meer en meer zal bestaan uit zittende werknemers en verhoudingsgewijs minder uit leerlingen afkomstig uit het Voortgezet Onderwijs.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p.233.

tekent: meer nadenken over leren op de werkplek vanuit de werkplek. Aan de andere kant zie ik nieuwe combinaties ontstaan vanuit de gedachte Leven Lang Leren. De puntjes op de i zetten, dat kan in het bedrijf zelf gebeuren. Bedrijven willen dat wel meer. Ook de schaal speelt een rol: kleine en supergespecialiseerde bedrijven hebben het er moeilijker mee. Maar ook daarin zie je dat bedrijven meer collegabedrijven opzoeken waar ze het gezamenlijk mee ontwikkelen. Kennis verandert zó snel, zelfs de meest vooruitstrevende bedrijven kunnen het soms niet bijbenen. Je moet er wel een modus in vinden met elkaar.”

AANBEVELING 6

Formuleer vooraf wat je als ROC wilt en kunt veranderen in de context, het curriculum en de competenties bij Leren&Werken en welke partners je daarbij nodig hebt. Zorg als directie dat met name op dit punt in eigen huis aan dynamische kennistransfer gedaan wordt tussen en met de ROC-sleutelfiguren die ingezet gaan worden bij die externe samenwerking. *“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p.233.*

MEER INFORMATIE

Het proefschrift is te vinden op <http://dissertations.ub.rug.nl/faculties/feb/2009/j.j.delies.devries>
Informatie over het lectoraat is te vinden op www.stenden.com en www.alfa-college.nl.

ONDERZOEKSAANBEVELING 3: DUAAL LEREN: DÉ LEERRUTE VOOR DE TOEKOMST

De grote moeite met het meten en waarden van competenties en de gebrekkige theorievorming met betrekking tot Competentiegericht Leren en de effecten op de middellange termijn voor een Leven Lang Leren heeft wellicht ook te maken met het in nog onvoldoende mate aanwezige besef bij ROC's van de zich wijzigende onderwijspopulatie: afname van de instroom van (jongere) leerlingen uit het Voortgezet Onderwijs en toename van instroom van (iets oudere) zittende en aanstaande werknemers uit het bedrijfsleven. Dat het duale leren, waarvoor met name Nieuwenhuis (2005) een lans breekt, dé leerroute wordt van de toekomst en een verschuivende rolverdeling vereist tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven is nog onvoldoende bekend bij zowel het ROC als de bedrijven.

“Verbindingskracht & Combinatievermogen Een empirisch onderzoek naar Kennisallianties tussen Beroepsonderwijs (ROC) en Bedrijfsleven”, p. 239.